

Aino-Kaisa Pekonen vas ym.

Kirjallinen kysymys toimeentulotuen perusosan Kelaan siirtämisen aiheuttamista ongelmista

Eduskunnan puhemiehelle

Perustoimeentulotuen maksatus siirtyi 1.1.2017 kunnista Kelaan. Kuntiin jäi harkinnanvarainen täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki. Uudistuksen tarkoituksena on parantaa kansalaisten yhdenvertaisuutta, poistaa kuntakohtaiset erot etuuden myöntämisessä ja uudistaa sosiaaliturvaa kohti yhden luukun periaatetta. Perustoimeentulotuen taso, myöntämisperusteet ja hakemusten käsittelyajat säilyvät entisellään.

Muutos on sinänsä tervetullut, koska näin voidaan vapauttaa sosiaalityön resursseja etuuskäsittelystä ihmisten kohtaamiseen. Myös kansalaisten yhdenvertaisuus lisääntyy, kun kuntakohtaiset erot perustoimeentulotuessa poistuvat. Turha byrokratia ja luukulta toiselle pompottelu vähenevät mm. digitaalista asiointia lisäämällä. Muutoksen voi myös nähdä olevan askel kohti tulevaisuuden perustuloa.

Toimeentulotuen siirto Kelaan ei kuitenkaan ole sujunut ongelmitta, eikä Kelan lupaus "sujuvas-ta ja asiakaslähtöisestä" muutoksesta ole toteutunut.

Ensinnäkin kriisitilanteissa kiireellinen auttaminen on vaikeutunut. Uuden lain mukaan saadakseen kunnasta harkinnanvaraista toimeentulotukea on asiakkaalla oltava Kelasta päätös perustoimeentulotuesta. Lakia on voitu kunnissa tulkita niin, että kiireellisessä avuntarpeessa olevalla asiakkaalla tulee ensin olla Kelasta myönteinen päätös, ennen kuin hän voi hakea täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea kunnan sosiaalitoimesta.

Toiseksi asioiminen Kelassa on ruuhkautunut pahoin. Ruuhkia on pahentanut se, että tammikuu on normaalistikin vuoden kiireisin kuukausi Kelassa, koska moniin etuuksiin tulee muutoksia vuodenvaihteessa ja oppilaitoksissa aloittaa uusia opintotuen piiriin tulevia oppilaita. Kelassa asiakasmäärän kasvuun on varauduttu palkkaamalla satoja uusia työntekijöitä ja tehty myös runsaasti ylityöitä. Lienee kuitenkin ilmeistä, ettei henkilökuntaa edelleenkään ole riittävästi.

Kolmanneksi joissakin kunnissa ihmisten saama tuki on heikentynyt entisestään. Tämä johtuu siitä, että kunnissa käytettiin perustoimeentulotuessa enemmän harkintaa kuin Kelassa, ja tarveharkinnassa on ollut vaihtelua eri kaupunkien välillä. Joillakin paikkakunnilla esimerkiksi uudet Kelan rajat kohtuullisille asumismenoille ovat tiukemmat kuin aiemmat kuntien omat linjaukset. Näin on esimerkiksi Helsingissä.

Kirjallinen kysymys KK 40/2017 vp

Neljänneksi muutoksen myötä byrokratia uhkaa jopa lisääntyä. Pahimmillaan luodaan yhden luukun sijaan kaksi luukua ja rinnakkainen etuusjärjestelmä. Tällainen tilanne syntyy esimerkiksi niissä tapauksissa, joissa asiakas tietää etukäteen, että oikeutta perustoimeentulotukeen ei ole, mutta silti tarvitaan tästä päätös Kelasta ennen kunnassa asiointia. Kuntiin tulee nyt myös sellaisia täydentävän toimeentulotuen hakemuksia, jotka aikaisemmin on myönnetty perustoimeentulotukena.

Koko sosiaalietuuksia koskevaa politiikkaa leimaavat ristiriitaiset tavoitteet. Puhutaan byrokratian vähentämisestä, mutta toisaalta halutaan osallistavaa sosiaaliturvaa, joka edellyttää päinvastoin lisää byrokratiaa ja valvontaa.

Ongelmien ratkaisemiseksi on ryhdyttävä toimeen. Työntekijämäärän Kelassa on oltava riittävä, jotta lain asettama seitsemän vuorokauden käsittelymääräaika toteutuu. Myös oikaisuvaatimukset on pystyttävä käsittelemään kolmessa kuukaudessa. Väliinpuotoamisten estämiseksi olisi sallittava Kelan työntekijöille riittävästi harkintavaltaa paikallisten olosuhteiden mukaan. Tarvitaan myös Kelan ja kuntien tiivistä yhteistyötä perustoimeentulotuen asiakkaiden ohjaamiseksi tarvittaessa harkinnanvaraisen toimeentulotuen ja muiden sosiaali- ja terveystalveluiden piiriin.

Oleellista on, ettei tästä sosiaalipoliittisesti hyvästä ja perustellusta muutoksesta tehdä puhdasta säästöohjelmaa. Kuntien sosiaalitoimen resursseja ei saa siirron myötä karsia, vaan etuuskäsittelystä vapautuvilla resursseilla on ehdottomasti vahvistettava varsinaista sosiaalityötä. Jatkossa sote-alueita tulee myös ohjata ennalta ehkäisevien sosiaali- ja terveystalveluiden kehittämiseen yhdessä kuntien kanssa.

Toimeentulotuen tarvetta voidaan pitkällä aikavälillä vähentää vain köyhyyttä torjumalla. Olennaista on työttömyyden vähentäminen, asumisen hinnan alentaminen muun muassa kohtuuhintaista asuntotarjontaa lisäämällä sekä perusturvan korottaminen: takuueläkkeen, peruspäivärahan, työmarkkinatuen ja myös opintotuen tulee taata ihmisille riittävä toimeentulo.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Kuinka hallitus aikoo korjata toimeentulotuen perusosan Kelaan siirron aiheuttamat ongelmat ja purkaa jonot Kelassa niin, että lain edellyttämät käsittelyajat eivät ylity sekä

aikooko hallitus tarkentaa kuntien ohjeistusta ja tarvittaessa muuttaa lainsäädäntöä harkinnanvaraisen toimeentulotuen edellytyksistä, jotta ihmisten kiireellinen auttaminen helpottuu ja yhdenvertaisuus eri puolilla maata toteutuu?

Kirjallinen kysymys KK 40/2017 vp

Helsingissä 17.2.2017

Aino-Kaisa Pekonen vas
Paavo Arhinmäki vas
Silvia Modig vas
Markus Mustajärvi vas
Katja Hänninen vas
Annika Lapintie vas
Kari Uotila vas
Jari Myllykoski vas
Matti Semi vas
Hanna Sarkkinen vas
Li Andersson vas